

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Ивайло Кринчев

за

дисертационен труд

„Приложение на техниката на Марта Греъм в танцовото обучение в България и в творчеството на българските хореографи“

на

Владимир Албертов Роже

докторант към катедра „Музикално-сценично изкуство“

Вокален факултет

НМА „Проф. Панчо Владигеров“ – София

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

научен ръководител доц. д-р Желка Табакова

Сравнена със световната, българската история на професионалното танцово изкуство е кратка. Естествено е процесите на догонване и съизмерване със световните тенденции да бъдат обект на изследване, както отбелязва докторанта в увода на дисертационния труд „...*влият на „чистота“ на танцовите стилове, лексика и методики...*“. Затова и темата на дисертацията е интересна и актуална.

Дисертационният труд **„Приложение на техниката на Марта Греъм в танцовото обучение в България и в творчеството на българските хореографи“** е с обем от 212 стр. Съдържанието е структурирано в Увод, три глави и заключение. Ползвана е респектираща по обем библиография, от 191 източника: 79 книги и статии на кирилица, 74 на латиница, 3 филма,

21 уеб адреса и 15 аудио записи от библиотеката на Линкълн център в Ню Йорк, като превес имат чуждоезичните източници.

Интересът на Владимир Роже към тази проблематика естествено е провокиран от впечатляващият професионален опит и реализация като творец и преподавател както в класическата, така и в модерната хореография. Първоначално учи класически балет в Държавното хореографско училище в София, а после образованието му продължава в НМА, където се дипломира последователно, като бакалавър по балетна педагогика и магистър по балетна режисура. Професионалната му кариера включва премиер-солист на Софийска опера, на операта и балета в Грац (Австрия), Каролина балет (САЩ), Ню Джърси балет (САЩ). Има множество награди от реномирани балетни конкурси в България, САЩ, Франция, Япония, Русия и Люксембург. Танцувал е както класическа така и съвременна хореография. Работил е с хореографи от ранга на Юри Григорович, Дина Бьорн, Ева Евдокимова, Ирина Колпакова, Питър Шафус, Валентина Козлова, Александър Грант. Преподавателският му опит е свързан с балетното училище на операта в Грац (Австрия) Ню Джърси балет, САЩ, Уетчестър балет, САЩ, Стове данс академи, САЩ. Понастоящем работи в Фей Тиан Колидж, Мидълтаун, Ню Йорк, САЩ.

Този богат професионален опит и ерудиция подпомагат докторанта в аргументацията за направените изводи и убедеността му за практическото приложение на направените анализи. Структурата на текста следва една много добре оформена логика, видима още в съдържанието. Тази прегледност вероятно се дължи и в голяма степен на научния му ръководител доц. д-р Желка Табакова. Езикът е увлекателен, ясен и разбираем, а описанието на отделните технически елементи от ТМГ и на анализираниите творби буквално се визуализират от четящия. Това говори за

неподправена лична съпричастност и детайлно познаване на темата от автора.

Изследването се фокусира върху три аспекта. Два от тях проследяват хронологично прилагането на техниката на Марта Греъм (ТМГ) в танцовото обучение и използването ѝ в творческите практики на български хореографи. Систематизираните в труда проучвания и направените изводи на база българския и световен опит биха могли да бъдат предпоставка за бъдещи възможни промени в учебните планове на професионалното танцово обучение. Приемайки факта, че ТМГ е възприета в света като основа на почти всички нови системи на модерния танц смятам за много ценен и детайлния анализ как точно и какви елементи от тази техника са ползвани или са основно изразно средство в разгледаните творби от български хореографи.

Третият аспект се насочва конкретно върху техника на Марта Греъм. Проследява етапите на развитие и приложението ѝ в нейните спектакли.

Уводът точно формулира тезата на разработката - предмет, цели и задачи на изследването както и методите на изследването.

Първа глава „Възникване на Техниката на Марта Греъм /ТМГ/ и използването и в нейните спектакли“ започва с изследване на историческите предпоставки за развитието на модерния танц. Упоменати са едни от най-ярките носители на тази нова естетика в началото на ХХ-ти век, като Айседора Дънкан, Мод Алан и Лой Фуллър.

Детайлно са проследени и периодизирани етапите от творческото и професионално развитие на Марта Греъм. Те са разделени на „Ранен“, „Среден“ и „Късен“, като информацията е базирана на много доброто познаване и коректното цитиране на множество утвърдени литературни източници предимно на английски език. Авторът обстойно описва и

разсъждава за специфичната уникалност на техниката на Греъм, огромното ѝ творчество и философските ѝ възгледи за танца „...*Още от самото начало като независим хореограф, Марта Греъм следва философия, която се оформя от диалога между произхода ѝ и интересите на епохата в която живее.*“

Смятам за принос на изследването направената периодизация и свързването на появата на определено движение от ТМГ с конкретен етап в творческата ѝ биография. Такава информация за първи път се появява на танцовия хоризонт в България.

Втората глава „Влияние на техниката на Марта Греъм при обучението по модерен танц в България“ наред с историческия преглед на зараждане на класическия и модерен танц в България е посветена и на задълбочено изследване на включването на ТМГ в професионалното обучение. Историческата справка не е голяма по обем, но в нея докторантът успява успешно да очертае паралелните линии на развитие на балета и модерния танц, правейки множество препратки към основните български научно изследователски източници и достига до съждението: *„Късната поява на сценичното танцово изкуство в българския живот предопределя еднакво модерността във всички направления...“* На база културно-естетическите влияния от българския фолклор и преплитането им с лексиката на съвременните танцови техники и по специално върху хореографията на Мария Димова в танцовата драма „Нестинарка“, авторът прави следното заключение: *„Наред с усвояването на новата европейска танцова техника, Мария Димова се обръща към народния танц за създаване на самобитност в танцово театралните форми. Българските танци се превръщат в своеобразно откритие с възможности за сугестивна адаптация. От фолклора тя черпи вдъхновение и идеи, които съчетава в*

изпълнителската и хореографската си практика с техниката и лексиката на немския свободен изразен танц, с неговите стилистични принципи.“

Направеният обзор за началото на танцовото обучение в България преминава през констатации, а именно професионализацията дава основа за развитие и последващо възприемане и утвърждаване на методиката на руската класическа балетна школа - известна в цял свят като „школата на Ваганова“. Владимир Роже отбелязва в труда си *„Просперитетът на българската школа се дължи от една страна на факта, че българският балетен театър от самото начало на своето професионално утвърждаване и профилиране се намира в тясно взаимоотношение и изпитва влиянието на големите европейски центрове, а българските балетни специалисти – изпълнители, хореографи и педагози като Анастас Петров, Лили Берон, Валя Вербева, Нина Кираджиева и др. са в постоянен контакт с много от най-значимите фигури на световния балет.“*

В Трета глава „Приложение на Техниката на Марта Греъм (ТМГ) в творчеството на български хореографи“ докторантът анализира влиянието на техниката на Марта Греъм в хореографското изкуство в България. За първи път у нас се проследява в кои спектакли на българските хореографи от различно поколение използват техниката на Греъм. Изследва емблематични спектакли от творчеството на водещия хореограф у нас през 70-те и 80-те години на ХХ век Маргарита Арнаудова. *„В редица спектакли, реализирани с балет „Арабеск“, Арнаудова съчетава ТМГ с класически балет, българския фолклорен танц и модерна пластика.“*

Впечатление прави анализът на балета „Нестинарка“ от Марин Големинов. *„... движенията, пластиката и жестовете в балета „Нестинарка“ на Маргарита Арнаудова показва, че присъстващите елементи от ТМГ го обогатяват, без да го лишават от самобитност. Повлияна от ТМГ, Арнаудова създава уникален, авангарден, и*

същевременно много български шедьовър, който от гледна точка на танцовата пластика е изключително актуален и до днес.“

Проследява развитието на творчеството на Маргарита Градечлиева и следващото по-младо поколение наши хореографи и нейни ученици: „...още през 1979 година, М. Градечлиева организира и ръководи Експериментално студио за модерен танц с нейни възпитаници – понастоящем едни от водещите български хореографи – Мила Искренова, Цонка Георгиева, Албена Николова (понастоящем Атанасова), Таня Койчева (понастоящем Соколова), Анита Цветкова, Ива Николчева, Цветанка Гергинова, Анелия Янева, Христо Симеонов и Ивайло Чернев.“ С реализираните постановки в този период печелят награди на престижни на международни танцови форуми.

Докторантът прави анализ и на танцовата миниатюра „Бърлогата“ хореографирана от Градечлиева, в която танцува на Международния балетен конкурс във Варна през 1990 година. Този анализ показва посоката в която се е развил танцовият език десетилетия по-късно в контекста на драматургията и естетиката.

Владимир Роже прави изключително интересно и полезно изследване чрез „**Анкетно проучване за влиянието на Техниката на Марта Грѐм (ТМГ) в България и по света**“. Чрез него ясно се очертават съвременните тенденции за изучаване, практикуване и използване на тази техника в широк обхват и са направени констатации относно тенденциите за смесване на танцовите стилове. Направените графики са ясни и красноречиви именно по зададените параметри - **Приложение-1**.

В **Заключението** ясно и точно са формулирани изводите и приносите на труда. Докторантът има участие в научна конференция и необходимия брой публикации по темата, като едната от тях е под печат.

В заключение изразявам положително мнение за дисертационния труд на Владимир Роже и давам висока оценка за приносите. Проблематиката на темата се разглежда за първи път у нас и попълва липсващото звено в едно от направленията на модерния танц. За първи път се анализира обучението и програмите в средното и висше образование. Тази дисертация може да послужи за основа на следващи изследвания и разработки.

Убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди Научно образователната степен „доктор“ на Владимир Албертов Роже.

проф. д-р Ивайло Кринчев